

haar causaliteitswet niet verklaard kunnen worden, ⁵⁵⁾ — waar- mede heel haar stelsel valt, want een wet, ze heeft het zelve telkens aan de positivisten herinnert, die geen *algemeene* en *noodzakelijke* geldigheid heeft, is geen wet. Ze kan, zie daar mijn tweede klacht, het ware leven der historie niet begrijpen, omdat het mechanische de dood van het geestelijk leven is. Het is niet toevallig, dat men in Duitschland klaagt, dat de werken van L. v. RANKE droog en afgetrokken zijn ⁵⁶⁾ en Dr. BYVANCK van FRUIN getuigen moest, dat aan zijn arbeid iets dors en onvruchtbaars kleefte, dat zijn geschiedenisbeschrijving „uitrolt als een net geordende inventaris, maar dat de ziel er in afwezig is.” ⁵⁷⁾ De historie moet zijn la *résurrection des morts*, maar met analyse en synthese alleen wekt men geen dooden op. ⁵⁸⁾ Ze kan daarom, ziedaar mijn derde bezwaar, niet voldoen aan den eisch, dien GOETHE stelde, dat de historie enthousiasme wekken moet. ⁵⁹⁾ Haar objectiviteit grenst aan indifferentisme. Al het ideale en bezielende wordt bij haar gemist. Ze moge het verstand bevredigen, het hart laat ze koud. Maar haar innerlijke zwakheid blijkt bovenal, wanneer ze zich geplaagd ziet voor het groote probleem: een Weltgeschichte te leveren. In détailstudies, monographie en biographie, critische ontledingen van historische quaesties is ze sterk, maar een ware Weltgeschichte leveren kan ze niet. ⁶⁰⁾ Voor de organische eenheid van het menschelijk geslacht heeft ze geen oog; op het vanwaar weet ze evenmin een antwoord als op het waarheen. De geschiedenis der menschheid heeft geen princip en dus ook geen τέλος, geen einddoel; ze is een stroom, die afrolt van de bergen. De jongste Weltgeschichte, die deze school leverde, begint met de Tapuya's en Aruaken, de wilde natuurvolkere van Brazilië's hoogvlakten. ⁶¹⁾ En haar einde zal ze met FLAMMARION vinden in het laatste menschenpaar, dat versteend van koude aan den Aequator bevroest. ⁶²⁾

Wil men het organisch karakter der historie handhaven, dan moet men terugkeeren tot het standpunt door AUGUSTINUS ingenomen. Terecht heeft paus LEO XIII in zijn beroemde breve Saepenumero considerantes gezegd: Qui a vestigiis tanti viri discessere, eos error multiplex a vero deflexit, quia, cum in iti-